

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

راهنمای معلم

هدیه‌های آسمان

تعلیم و تربیت دینی

دوم دبستان

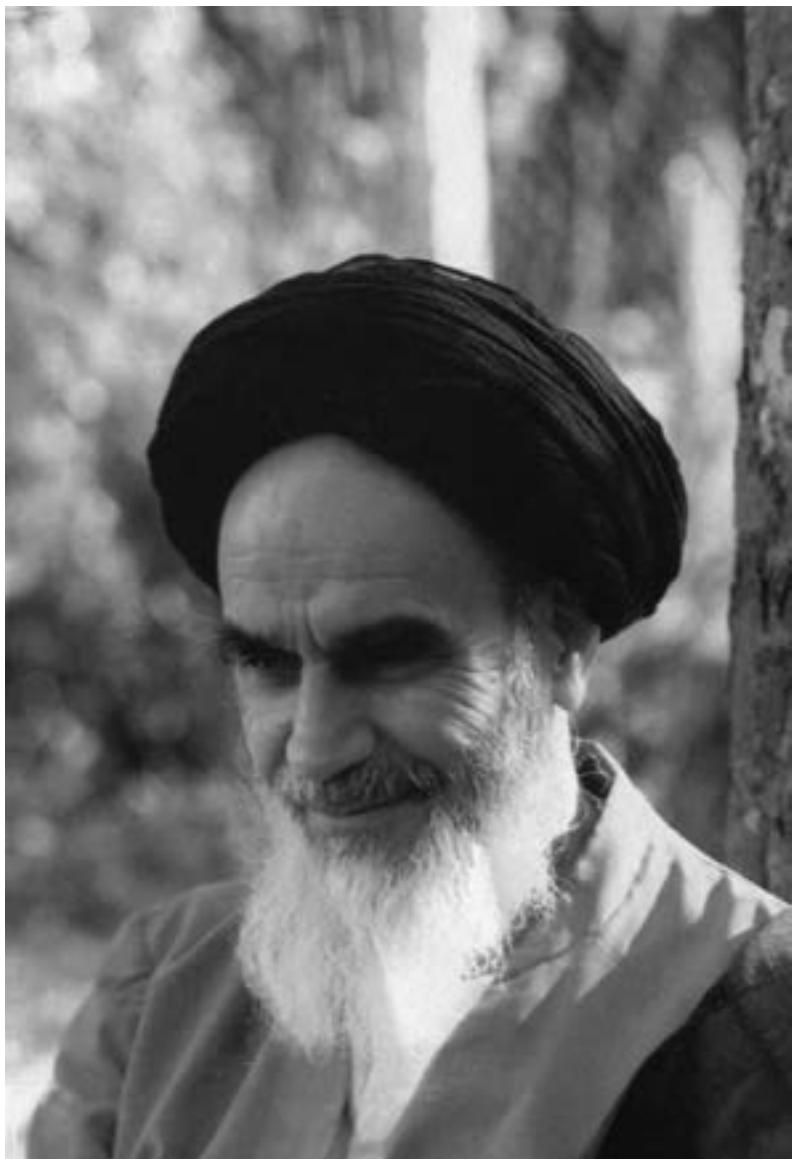
وزارت آموزش و پرورش

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب :	راهنمای معلم هدیه‌های آسمان دوم دبستان - ۵۷/۲
پدیدآورنده :	سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تأثیف :	دفتر تأثیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری
شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تأثیف :	الله ستوده، منصوره سیدصالحی، فریال آمار و یاسین شکرانی (اعضای گروه تأثیف)
مدیریت آماده‌سازی هنری :	اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی
شناسه افزوده آماده‌سازی :	لیدا نیک‌روش (میر امور فتنی و چاپ) - زهره بهشتی شیرازی (صفحه آرا) - فاطمه باقری مهر، علیرضا کاهه، رضا جعفری، سپیده ملک‌ایزدی، حمید قابت‌کلاچاهی، ناهید خیام‌باشی (امور آماده‌سازی)
نشانی سازمان :	تهران : خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن :	۰۹۶۶-۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۰۹۲۶۶، ۰۸۸۳-۱۵۵۵-۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹
وب‌گاه :	www.irtextbook.ir و www.chap.sch.ir
ناشر :	شرکت افست : تهران - کیلومتر ۴ جاده آبعی، پلاک ۸، تلفن : ۰۹۳-۷۷۳۳۹۰۹۳۹، دورنگار : ۷۷۳۳۹۰۹۷، صندوق پستی : ۱۱۱۵۵-۴۹۷۹
چاپخانه :	شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)
سال انتشار و نوبت چاپ :	چاپ سوم ۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

در علم و تقوا کوشش کنید که علم به هیچ کس انحصار ندارد. علم مال
همه است. تقوا مال همه است و کوشش برای رسیدن به علم و تقوا
وظیفه همه ماست و همه شماست.

امام خمینی (رحمه الله عليه)

فهرست

مقدمه

اصول حاکم بر برنامه درسی

ارزشیابی درس هدیه‌های آسمان

بخش اول : کلیاتی درباره موضوعات هدیه‌های آسمان	۱
بخش دوم : راهنمای تدریس.....	۸
درس اول : هدیه‌های خدا	۹
درس دوم : پرندگان چه می گویند؟.....	۱۶
درس سوم : خاطره ماه	۲۰
درس چهارم : مهریان تراز مادر.....	۲۴
درس پنجم : وضو می گیرم	۲۹
درس ششم : پیامبران خدا	۳۴
درس هفتم : مهمان کوچک	۳۸
درس هشتم : جشن میلاد	۴۲
درس نهم : اهل بیت پیامبر	۴۶
درس دهم : خانواده مهریان	۵۰
درس یازدهم : نماز بخوانیم	۵۵
درسدوازدهم : پدر مهریان	۵۹
درس سیزدهم : بهترین دوست	۶۴
درس چهاردهم : دعای باران	۶۸
درس پانزدهم : بچه‌ها سلام	۷۲
درس شانزدهم : طبیعت زیبا	۷۷
درس هفدهم : وقت نماز	۸۱
درس هجدهم : راز خوشبختی	۸۵
درس نوزدهم : جشن بزرگ	۸۸
درس بیستم : در کنار سفره	۹۱

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

کودکی، آغاز حرکت و تلاش برای زیستن است؛ مرحله‌ای که باید آن را به خودی خود، به رسمیت شناخت؛ زیرا کودک، انسانی است مستقل با احساسات و خصوصیات خوب انسانی.

با این همه، کودکی، مقدمه نوجوانی، جوانی و بزرگسالی است و اساس زندگی بزرگسالی، به کیفیت این دوره بستگی دارد. این کیفیت نیز به چگونگی تعلیم و تربیت در این دوران وابستگی کامل دارد. در این دوره است که شخصیت، منش و رفخار کودک (به‌ویژه رفتارهای اجتماعی) و رشد جسمانی، عقلانی و فرهنگی وی بر اثر ارتباط او با سایرین شکل می‌گیرد. بی‌دلیل نیست که پیشوایان دینی پیش از هر چیز، به دوره کودکی توجه داشته و راهنمایی‌های لازم را در این باره ارائه کرده‌اند.

امروزه، درس دینی جزء جدایی‌ناپذیر برنامه درسی مدارس ما بهشمار می‌رود. اهمیت این ماده درسی حتی پیش از انقلاب اسلامی نیز به خوبی احساس می‌شده و کسانی بوده‌اند که با تلاش‌های آنان، نهاد آموزش و پرورش رسمی آن زمان کشور، به گنجانیدن ماده درسی با عنوان «دینی» مجاب می‌شده است. در این میان، یاد و خاطره بزرگانی چون استاد شهید مطهری، مرحوم شهید دکتر بهشتی و مرحوم شهید دکتر باهنر همواره برای دست‌اندرکاران نظام آموزشی کشور و دانش‌آموزان و معلمان، زنده و جاود است. شایان ذکر است که آموزش دین به معنای جامع آن، در درس دینی خلاصه نمی‌شود و باید مبانی دینی محور اصلی و غالب نظام آموزشی و برنامه درسی نیز باشد.

در سال‌های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، توجه پیش از پیش به جنبه‌های نگرشی آموزه‌های دینی، لزوم بهره‌گیری از روش‌های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور شکل‌گیری رفتارهای دینی و تقویت احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و... – که همه برخاسته و برگرفته از نظرها و پیشنهادهای آموزگاران مجرب، صاحب‌نظران و کارشناسان امر تعلیم و تربیت است – متخصصان تعلیم و تربیت دینی را بر آن داشته است تا با برنامه‌ریزی دقیق و مطالعهٔ جامع الاطراف در این خصوص، دست به کار تهیه برنامه‌ای نوین برای تعلیم و تربیت دینی شوند.

اصول حاکم بر برنامه درسی

۱— محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره مخصوصین صفات‌الله علیهم : این اصل که برگرفته از مبانی تعلیم و تربیت دینی است، بر همه مراحل برنامه، بخصوص موارد زیر حاکم است :

اول : تعیین اولویت‌های آموزشی

دوم : اهداف کلی پایه‌های تحصیلی

سوم : روش‌های تعلیمی و تربیتی

چهارم : تدوین محتوا و رسانه‌های آموزشی

۲— توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه : شیوه‌های نو در تعلیم و تربیت، بر افزایش مشارکت دانش‌آموز در امر یادگیری و ایجاد فرصت‌های مناسب برای حضور فعال او در همه صحنه‌های یادگیری تأکید دارد. برنامه‌ای که بر روش‌های فعال و مشارکتی در آموزش تأکید داشته باشد، لزوماً به دنبال ایجاد فرصت برای مشارکت کودکان در امر یادگیری است. اینکه دانش‌آموز خود جست‌وجو کند، خود بیابد و یافته‌هایش را خود به کار گیرد، هدف روش فعال یادگیری بهشمار می‌رود. در این

شیوه، معلم در واقع راهنمای راهبر است و این بچه‌ها هستند که با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می‌کنند. برنامه درسی باید تا آنجا که امکان دارد، مطابق این شیوه تهیه شود. بدین ترتیب، فعالیت‌های گروهی و آموختن دانش‌آموزان از یکدیگر، فراهم کردن امکان بروز خلاقیت و ابتکار برای دانش‌آموزان، ایجاد زمینه برقراری پیوند بین آموخته‌های خود در دروس مختلف (اهداف فرعی یا کارکرد ثانویه) نیز از دیگر نکات مورد توجه در این برنامه‌اند. (در اهداف، کارکرد ثانویه دیده شده است)

۳— توجه به توانایی‌ها و محدودیت‌های رشد شناختی دانش‌آموزان دوره ابتدایی : با توجه به ویژگی‌های رشد ذهنی دانش‌آموزان در دوره ابتدایی، در برنامه جدید، علاوه بر بهره‌گیری از محسوسات و نمونه‌های عینی بر تربیت استعدادهای کودک برای شناخت اوضاع جهان خارج و مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی و اشیای موجود در محیط خاص کودک تأکید شده است. همچنین، ضمن توجه به اهمیت بهره‌گیری از حافظة کودکان به نحو مطلوب، ادارک مفاهیم و فرآگیری طرز استفاده از آن‌ها (در قالب اهداف) و برقراری پیوند بین آموزش و زندگی روزمره بچه‌ها مورد تأکید قرار گرفته‌اند.

برای بیان مفاهیم موجود در برنامه، در حد امکان، بر استفاده معقول از استعداد خیال‌پردازی کودکان و همچنین، به رسمیت شناخته شدن عناصر فانتزی ذهن کودکان در موقع مقتضی توسط معلمان، سفارش شده است. (روش‌های تدریس) البته به گونه‌ای که آرام آرام بتواند به تفکر و تعقل پیرازند و صرفاً به عالم گسترشده و زیبای تخیل دلغوش نشوند. لذا برای تحقق جنبه‌های فوق نیز، تا حد ممکن از مفاهیم ساده و ملموس استفاده شده است. مفاهیمی که بچه‌ها خودبتوانند با آن‌ها ارتباط برقرار کرده، درکشان کنند و نسبت به آن‌ها احساس خوشایند و دلپذیری داشته باشند.

شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً شیوه و روشی است برای تقویت ایمان به غیب، چرا که بذر ایمان به غیب نیز در همین دوره در وجود کودک افسانه‌می‌شود و البته همین اقدام نیز با توجه به لحاظ توانایی‌های ذهنی کودک انجام می‌شود.

۴— توجه به جنبه‌های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن باورها : تأکید بر جنبه‌های نگرشی و عاطفی تعالیم دینی، به منظور فراهم ساختن مقدمات عمل به باورها، یکی از ویژگی‌های مهم برنامه تعلیم و تربیت دینی است. آنچه بیش از هر چیز دیگری در تعیلم و تربیت دینی مورد نظر است، ایجاد نگرش‌های صحیح و یا تغییر برخی نگرش‌های نادرست است و اینکه دانش‌آموز براساس آموخته‌های خود بتواند به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم‌گیری را بیابد و درنهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد. این ایمان و اعتقاد، مقدمه عمل آکاهانه و انتخاب شده است، بنابراین در برنامه جدید، اນباشت ذهن کودکان از مفاهیم و تأکید صرف بر مهارت‌هایی که تنها به درد امتحان می‌خورد و آن‌ها را به هنگام ارزشیابی به ظاهر موفق جلوه می‌دهد، مدنظر نبوده، در عوض، ادارک مفاهیم دینی به عنوان مقدمه‌ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش‌های دانش‌آموزان نسبت به آن‌ها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به عنوان حاصل تبعی «نگرش‌های صحیح» تأکید شده است.^۱

۵— اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یادگیری — یادگیری و استفاده از روش آموزش فعل : تربیت دینی به دنبال آن است که تسهیلات و شرایط مساعدی برای رشد تفکر دینی دانش‌آموزان فراهم کند. به این ترتیب، آشنایی با معارف دینی، هدفی میانی و زیستن دینی انسان، هدف اصلی خواهد بود. از آنجا که مسائل زندگی انسان نامحدودند و هیچ کاه نمی‌توان همه آن‌ها را آموزش داد، لازم است دانش‌آموزخان، فرایند یادگیری را به خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه‌ای، راه حل مناسب آن را پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشنند. همچنین، باید توجه داشت که فرایند و مسیر بر کیفیت نتیجه هم اثر می‌گذارد. احسان و نگرش فرد در مورد موضوع یادگیری نیز تا حد زیادی تحت تأثیر چگونگی طی مسیر یادگیری است؛ بنابراین، باید به افراد کمک کرد تا نسبت به

فرایند یادگیری و آموخته‌هایشان احساس خوب و خوشابنده داشته باشند. بر این اساس، توصیه می‌شود که به فرایند یادگیری بیش از پیش توجه شود؛ چرا که فقط این نتیجه یادگیری نیست که اهمیت دارد بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می‌افتد نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانشآموزان در جریان یادگیری، موجب عمیقت و پایدارتر شدن آموخته‌های آنان می‌شود؛ ثانیاً معلم را یاری می‌دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانشآموزان احساس خوب و خوشابنده ایجاد می‌کند که به ویژه برای درس دینی، فوق العاده حائز اهمیت است.

همچنین فراهم ساختن فرصت مشارکت فعال دانشآموزان در جریان آموزش و یادگیری بسیار مهم است؛ چرا که به دانشآموز کمک می‌کند تا حد امکان، خودش جست‌وجو، فکر و عمل کند و با توجه به تجربه و یافته‌های قبلی و فعلی خود، به نتیجه برسد و معلم هم با راهنمایی‌های مناسب، او را در این راه یاری رساند. به این ترتیب، به کارگیری روش‌های یادگیری از طرق همیاری (شرکت دانشآموز در فعالیت‌های آموزشی به عنوان یکی از اعضای گروه) و بهره‌گیری از شیوه‌های فعال تدریس، که از طریق آن دانشآموزان با هدایت معلم و فعالیت ذهنی و عمل خود، به نتیجه می‌رسند، از راهبردهای اساسی فرایند یادگیری در تعلیم و تربیت دینی است.

۶- تقویت احساس نیاز به دین : برنامه درسی و آموزش‌های دینی باید به گونه‌ای طراحی شود که اصل احساس نیاز به دین را برای دانشآموز زنده کند؛ به گونه‌ای که دریابد بدون تکیه بر دین و اعتقادات دینی زندگی او دارای خلائی بزرگ و از معنا و جهت تنهی است. او دریابد که زندگی با دین گره‌ها را می‌گشاید و از سردرگمی‌ها و بی‌تفاوتوی هانجات می‌دهد و به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می‌کند.

۷- توجه به هنر برای ترسیم چهره زیبای الگوهای دینی : بچه‌ها زیبایی را دوست دارند. روح آن‌ها با زیبایی پیوندی عمیق دارد و به دنبال چیزهایی هستند که چشم و گوششان را بنوازد و قوّه تخیلشان را به پرواز درآورد. بچه‌ها هنر را دوست دارند و از تکلف و زیاده‌گویی بیزارند و هرچه فطرت زیبایپرست آن‌ها را نادیده بگیرد، طرد می‌کنند.

توجه به جنبه‌های زیبایی شناختی از ارکان آموزش دینی است؛ برای اینکه در درجه اول، فطرت زیبایپرست دانشآموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش باید؛ دوم اینکه از دین و آموزه‌های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم شود و سوم اینکه چهره زیبایی از الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان و راهنمایان بزرگ دینی بر پرده جان و اندیشه آنان نقش بندد. پس باید بتوان زیبایی‌های دین و دین زیبا را در سطحی کودکانه به بچه‌ها آموخت با توجه به اهمیت الگوپذیری در این سن، استفاده از الگوهای صحیح مؤکداً باید مورد توجه قرار گیرد.

۸- توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان : ادبیات کودکان آموزه‌های ارزش‌نده‌ای را در اختیار برنامه‌ریزان و مؤلفان کتاب‌های درسی قرار می‌دهد تا با بهره‌گیری از آن‌ها بتوانند به زبان کودکان بیش از پیش تزدیک شده و کلام خود را با آنان هماهنگ کنند. در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه‌های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است. همچنین با توجه به ویژگی‌های رشد ذهنی کودکان، از محسوسات و نمونه‌های عینی برای پرورش تفکر کودکان استفاده و از طرح‌بی موقع مطالب انتزاعی، خشک و غیرملموس دوری شده است.

۹- ارتباط آموزش با نیازها و علائق دانشآموزان و توجه به او به عنوان منبع اطلاعات برنامه درسی : هدف تعلیم و تربیت دینی، تنها ارائه اطلاعات و معارف دینی به دانشآموزان نیست. هدف آن است که دانشآموزان از آموخته‌های خود در این زمینه در موقعیت‌های مختلف زندگی روزمره خود استفاده کنند. به همین جهت در این برنامه سعی شده آموزش‌ها با زندگی روزمره دانشآموزان کاملاً مرتبط باشند. استفاده از موقعیت‌ها و نمونه‌های موجود در زندگی روزمره دانشآموزان، انتخاب مطلب، نمونه‌ها و مثال‌ها از زندگی آن‌ها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته‌ها به زندگی روزمره و موقعیت‌های شبیه‌سازی شده آن و... از جمله نکاتی

است که در این مورد مطمح نظر قرار گرفته‌اند. توجه به علایق و رغبات‌های مخاطبان، از ویژگی‌های ضروری هر آموزش موقفي است. کودکان، جستجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت‌های نشاط‌آور لذت می‌برند و... در این برنامه ضمن رعایت نکات پیش‌گفته، سعی شده این گونه علایق در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

همچنین از آنجا که استعدادها و گرایش‌های نظری به صورت بالقوه در نهاد کودک حضور دارد و باید با عمل ارادی و آگاهانه او به فعلیت برسد، تربیت دینی با التفات به ماهیت رشد کودکان و اعتقاد به خوبی ذاتی انسان‌ها در برنامه‌ریزی درسی، شخصیت، نیازها و تعلقات شاگردان را همواره مدنظر قرار می‌دهد. بدین ترتیب، به کودکان نه به عنوان بزرگسالان کوچک اندام بلکه به عنوان موجوداتی که مراحل مختلف رشد را طی می‌کنند، نگریسته می‌شود. از طرفی، هیچ دو کودکی شبیه به هم نیستند. کودکان از نظر آگاهی، ویژگی‌های شخصی، قابلیت‌ها و توانایی‌ها، علایق و امیالی که کسب کرده‌اند، با هم فرق دارند. لذا توجه به نیازها و مقتضیات خاص این سن مستلزم برنامه‌ریزی درسی خاصی است که باید مورد توجه واقع شود.

۱۰—حضور اندیشه‌های حضرت امام خمینی (قدس‌سره) در کالبد محتواهی آموزش : اندیشه‌های امام خمینی که معمار بزرگ نظام اسلامی در عصر حاضر هستند، باید در همه مراحل آموزش و برنامه درسی حضور داشته باشد. استفاده از پیام‌ها، سخنرانی‌ها و کتاب‌های ایشان و آوردن مصاديق و نمونه‌ها و شواهد از آن‌ها و نیز ارجاع داشن آموز به این آثار در برنامه‌های تحقیقی خود، سبب توجه دانش‌آموزان به اندیشه‌های آن بزرگوار است.

۱۱—بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین : در تدوین و تبیین آموزه‌های دینی، باید از منبع غنی علوم و فرهنگ اسلامی که فرزانگان علم و تقدیم در طول چند قرن تمدن اسلامی با مجاهدت خود فراهمن ساخته‌اند، استفاده شود و دستاوردهای علمی که دانشمندان اسلامی معاصر در جهت ارائه اسلام ناب در جهان امروز عرضه کرده‌اند، بخصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبائی و شهید مطهری - رحمة الله عليهم - و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت‌های آموزشی قرار گیرد.

۱۲—توجه به اهداف ویژه دختران و پسران : برنامه باید با توجه به تفاوت‌های موجود در احکام دختران و پسران طراحی و برای هر گروه به تنهایی آموزش داده شود. همچنین در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، باید به نوع مخاطب و نحوه پیام‌رسانی به او توجه گردد. همچنین جنبه‌های روان‌شناسی زن و مرد در مجموعه آموزش‌ها باید مدنظر قرار گیرد.

۱۳—سمت‌گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی : برنامه باید در جهت تقویت وحدت اسلامی و تزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی طراحی شود تا مودت و رحمت میان آنان را استحکام بخشد؛ به همین دلیل باید از تعارضات و کشمکش‌های بی‌مورد فکری اجتناب نمود و محور آموزش را بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل‌بیت بزرگوار ایشان قرار داد.

۱۴—آموزش اقلیت‌های دینی (مسيحی، یهودی و زرتشتی) : چون همه اديان الهی در اصول دین و جوهره و حقیقت دین که خداگرایی و معنویت‌گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، وحدت نظر دارند، چارچوب کلی برنامه درسی آنان از همین برنامه اخذ می‌شود. اما محتواهی آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن اديان و با استفاده از منابع مورد تأیید در آن اديان، فراهم می‌آید. این آموزش باید هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران باشد.

<http://qm-dept.talif.sch.ir>

(برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی)

شیوه ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی در هدیه‌های آسمان^۱

چند اصل مهم^۲

۱. ارزش‌یابی، به عنوان مهم‌ترین بخش فرایند یادگیری، باید با هدف رشد دانش آموزان انجام شود.
۲. ارزش‌یابی صرفاً برای مشخص ساختن موارد اشتباہ و ضعف‌های است که باید تصحیح شوند، نه برای ثبت اشکالات و گزارش آن به دیگران. به عبارت دیگر، وسیله‌ای است برای تحریک و تشویق دانش آموزان به یادگیری بیشتر.
۳. در تعلیم و تربیت دینی، همه قلمروهای یادگیری، اهمیت و ویژگی‌های خاص خود را دارد. برای یادآوری اهمیت هر یک، کافی است به این نکته توجه کنیم که اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که بر اساس ایمان و تمایلی درونی و قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می‌دهد.
۴. اینکه هر دانش آموزی، مطابق با سرعت انتقال و توان یادگیری خود می‌آموزد، واقعیتی غیرقابل انکار است. اما این را نیز نمی‌توان نادیده گرفت که هر دانش آموزی، چه کسی که سریع می‌آموزد و چه آن که دیرتر یاد می‌گیرد، می‌تواند احساسات دینی خود را به گونه‌ای بروز دهد؛ به طوری که بتوان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد. به همین جهت برای قضایت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی داشت آموزان، آموزگار باید به جمع‌بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید.
۵. باید از یک سوء پرهیز شود و آن اینکه توجه به قلمروهای مختلف یادگیری دانش آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین‌داری آنها نمره بدھیم و مثلاً به کسی که در نماز جماعت شرکت می‌کند یا راست می‌گوید یا غیبت دیگران را نمی‌کند، نمره کامل بدھیم. این امور اساساً قابل نمره‌دادن نیستند.
۶. نباید با آزمون‌ها و امتحانات مشکل و دلهره‌آور، در دانش آموزان، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی ایجاد شود و یا تعدادی از آنها موافقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند. اگر کودک، در مورد انجام تکلیفی، خود را ناموفق و شکست خورده تلقی کند، نسبت به آن کار، احساس بدی پیدا کرده و چنین احساسی، حتی او را از یادگیرهای بعدی باز می‌دارد.
۷. از آنجا که رقابت میان فردی برای دانش آموزان ابتدایی، اضطراب‌آفرین و گاهی ناامید کننده است، وضعیت هر کودک، نخست باید به نسبت خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد. به عبارت بهتر، آنچه مهم است، رقابت هر دانش آموز با خود است، نه با دانش آموزان دیگر.

ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان در هدیه‌های آسمان: نکاتی برای عمل

موضوع اول: ارزش‌یابی چه موقع انجام می‌شود؟

ارزش‌یابی در هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش آموزان و محصول عملکرد او صورت می‌گیرد. بنابراین معلم از لحظه ورود به کلاس تا پایان وقت آموزش می‌تواند به ارزش‌یابی فعالیت‌های خود و دانش آموزانش بپردازد.

موضوع دوم: چه مواردی مورد مشاهده قرار می‌گیرد و نشانه‌های بروز هریک چیست؟

۱- درک مفاهیم

برنامه هدیه‌های آسمان در دوره ابتدایی تأکید زیادی بر روی اطلاعات کسب شده توسط دانش آموزان ندارد، حتی اصرار برنامه‌ریزان بر آن است که ذهن آنها حتی الامکان درگیر مفاهیم متعدد و پیچیده نشود؛ اما از آنجا که تحقق اکثر اهداف منوط به درک مفاهیم ارائه شده به بچه‌های است، به همین جهت درک مفاهیم ساده (مفاهیم پیش‌بینی شده در محتواهای برنامه)، بسط آنها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین شده و به کارگیری قوه خلاقه بچه‌ها برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش‌های عمدۀ برنامه است که نظام ارزش‌یابی باید بدان بپردازد. برای ارزش‌یابی دانستنی‌های دانش آموزان، باید به آنها مجال دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته شده، با سازمانی ذهنی و

۱- توصیه می‌شود آموزگاران محترم با دقت بیشتری بین بخش را مطالعه نمایند تا در خصوص ارزشیابی با مشکلات کمتری مواجه شوند.

۲- برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب: ارزش‌یابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت گرا، نوشهۀ علیرضا رحیمی، سعید راصد، فاطمه رمضانی، انتشارات نهج.

زبانِ خاص خود بیان کنند؛ مثال‌ها، نمونه‌ها و مصاديق‌های جدیدی علاوه‌بر مثال‌ها و نمونه‌های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصاديق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصاديق مفهوم را در قالب‌ها و شکل‌های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست و جو و بیان کنند؛ در موقعیت‌های علمی و به شیوه‌های مختلف، آن را به کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش‌بینی کنند؛ بتوانند مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و

۲—کسب مهارت‌ها

در این قلمرو که شامل مهارت‌های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت‌های دینی و مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی یادگیری می‌شود، دانش‌آموzan از طریق تکرار و تمرین، مهارت‌هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می‌نماید. او همچنین می‌آموزد که برای فهم مطالب، جست‌وجوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کند، به نظر دیگران احترام بگذارد، نظرهای خود را مطرح کند و عنصر فعالی در گروه باشد. اهداف حیطه مهارتی مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آنهاست؛ فعالیت‌های ناظیر وضوگرفتن، نمازخواندن و راستگویی.

همچنین مهارت‌های مربوط به مشارکت بچه‌ها در فعالیت‌های گروهی و عبادت‌های جمعی در این بخش جای می‌گیرد. برای پرورش مهارت‌ها هیچ چیز به اندازه تکرار، تمرین و ممارست اهمیت ندارد. ما می‌توانیم با تمرین و تکرار، در دانش‌آموzan خود مهارت نمازخواندن را ایجاد نموده و او را به نمازخواندن «عادت» دهیم. بی‌شك این عادت می‌تواند زمینه مناسبی برای ایجاد نگرش و باور قلبی مثبت و در نهایت عمل دینی تلقی شود.

۳—تقویت نگرش‌ها

تقویت نگرش‌ها بخش مهمی از اهداف آموزشی هدیه‌های آسمان را تشکیل می‌دهند و بنابراین در ارزش‌بایی آنها نیز باید دقت نظر و توجه کامل صورت گیرد.

برای ارزش‌بایی از نگرش‌ها هم سعی بر آن است که به سراغ نشانه‌های مناسب برویم و با استفاده از شیوه‌های مقتضی، کم و کیف تحقق آنها را بررسی کنیم.

بررسی دلایل دانش‌آموzan برای انجام یک فعالیت، از راه‌های بی‌بردن به احساسات و نگرش‌های آنها می‌باشد. «تمکیم جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تمکیم داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و ... از دیگر شیوه‌های ارزش‌بایی این زمینه هستند». همچنین بروز نشانه‌های شبیه به آن چه در زیر ذکر گردیده است می‌تواند علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد :

- انجام فعالیت‌های انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص
- انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش‌آموzan خواسته شده
- ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت
- دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت‌های مختلف

موضوع سوم : معیار ارزش‌بایی چیست؟

معیار ارزش‌بایی، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده و سطوح چهارگانه عملکردی آن در قالب جدول ارزش‌بایی توصیفی در پایان هر درس منعکس گردیده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموزن در هر نیم‌سال دست کم در ۵ درس مورد ارزش‌بایی قرار گرفته و رتبه‌ای را کسب نموده باشد. رتبه دانش‌آموزن در پایان سال تحصیلی، عبارت خواهد بود از نتیجه حداقل ۱۰ مورد ارزش‌بایی صورت گرفته از وی. معلمان گرامی جهت آشنایی با چگونگی ثبت مشاهدات و ایزارهای گوناگون ارزش‌بایی می‌توانند به کتاب «راهنمای معلم در ارزش‌بایی توصیفی» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایند.